

кандидат медичних наук, доктор
історичних наук, доцент кафедри
природничо-математичної освіти
та інформаційних технологій
Миколаївського обласного
інституту післядипломної
педагогічної освіти

ЗЕМСЬКА МЕДИЧНА ОПІКА ДІТЕЙ В ХЕРСОНСЬКІЙ ГУБЕРНІЇ

У статті розкрито досвід земської медичної опіки найбільш вразливої частини дитячого населення Херсонської губернії – сиріт і підкинутих немовлят шляхом утворення та організації діяльності за участі лікарів сирітського будинку, притулку немовлят і передачі дітей годувальницям. Зроблено висновок про недостатність зусиль земства без участі держави.

Ключові слова: опіка дітей, сирітський будинок, притулок немовлят, земський лікар, Херсонська губернія.

Постановка проблеми

В умовах системної економічної кризи, коли бюджетних коштів не вистачає для вирішення нагальних соціальних проблем суспільства, все більшого значення набуває благодійність. Тому вивчення історичного досвіду опіки дітей за рахунок не державних, громадських коштів (наприклад, земського самоуправління) набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Опікуванню безпритульних та покинутих дітей в губерніях Російської імперії ще в першій половині XIX ст. почав займатися державний орган – Наказ громадської опіки. Потім справу опіки та лікування дітей в губерніях після Великих реформ перебрало на себе земство. Матеріали з оцінки цієї справи як у Херсонській губернії, так і в цілому в країні розглядала жінка-лікар губернського земства М. П. Рашкович [1]. Досить детально роботу Херсонських губернських земських дитячого притулку і сирітського будинку висвітлювали земські лікарі П. Н. Лебедев і С. Н. Караманенко [2]. Утворення земською медициною та діяльність дитячих ясел на благодійних засадах у Херсонській губернії показали лікарі М. П. Росляков і К. М. Петраш [3]. Сучасні дослідники цього питання Г. Л. Микиртичан, Р. В. Суворова, Є. В. Шерстньова та І. В. Єгоришева вказують на особливий розвиток піклування про дітей у Херсонській губернії та Одесі [4]. Зовсім поверхово про медичну і соціальну допомогу дітям в земський період на території Херсонської губернії згадують у своїй колективній монографії А. Ф. Кісельов, С. Г. Хотіна, В. О. Єремчук і В. Б. Шатохін [5].

Тому **метою** нашого дослідження стало з'ясувати та показати організацію і стан земської опіки таким найбільш вразливим частинам дитячого населення Херсонської губернії, як сироти та покинуті батьками немовлята у другій половині XIX – на початку XX ст. Для цього були поставлені завдання з'ясувати організаційні форми земської опіки дітей, висвітлити опікунську діяльність земства і його лікарів, показати результати земської опіки дітей в Херсонській губернії.

Виклад основного матеріалу

Ще у 1837 р. у Херсоні губернським приказом громадської опіки було відкрито сирітський будинок. У нього приймали винятково дітей дворян і чиновників. Діти при будинку навчалися в «елементарній» школі, а при досягненні 13 років виключалися з будинку «на волю судиб». У підпорядкування губернського земства сирітський будинок на 50 дітей (30 хлопчиків і 20 дівчаток) перейшов у 1865 р. у складі богоугодних закладів.

Як і решта приказних закладів, будинок мав дуже поганий стан: «Двухэтажное здание, в котором помещались сироты, имело мрачный тюремный вид, так как кругом было обнесено высокою глухою стеною; антигигиенические условия этого помещения еще более усугублялись близким соседством с соматической больницей, домом умалишенных и богадельней; сиротский дом помещался в одном общем дворе с выше названными учреждениями» [6, 175–176].

Кількість сиріт весь час збільшувалась, але умов для їх додаткового розміщення не було. Так, у 1870 р. у сирітському будинку понад штат утримувалося 3 хлопчики та 2 дівчинки, ще 13 хлопчиків і 13 дівчаток вимушено розміщувались у богадільні. Сирітським будинком (а також одночасно будинком божевільних, богадільнею та палатою невиліковних) завідував один з лікарів-ординаторів земської губернської лікарні [7, 99].

Губернське земство, усвідомлюючи фізичну і моральну шкоду чутливій дитячій натурі від такого поганого утримання, поставило собі за мету вивести сирітський будинок за межі богоугодних закладів у кращі умови. Це вдалося зробити тільки в першій половині 80-х років XIX ст. Для дівчаток земство в 1882 р. у центрі міста влаштувало власне приміщення з просторим двором і невеликим садом. Для хлопчиків неподалік найняли велике приватне приміщення.

Прийнявши від приказу сирітський будинок, Херсонське земство одразу встановило більш справедливі правила прийняття дітей-сиріт. Щорічні вакансії місць у ньому рівномірно розподілялися між повітами та станами. Строк перебування дітей у будинку 1868 р. подовжили з 13-ти до 16-ти літнього віку, а у 1879 р. земські збори постановили залишати дітей до закінчення ними навчання, тобто і після 16 років.

При чоловічому відділенні будинку діяла домашня школа на рівні початкової народної школи. «Прошедшие курс этой школы воспитанники, смотря по способностям, продолжали учение в других, находящихся в г. Херсоне, учебных заведениях: большинство в реальном училище и прогимназии, некоторые в городском училище, фельдшерской земской школе, и, сравнительно немногие, в гимназии и мореходных классах. Совсем неспособные к восприятию научных знаний отдавались в обучение какому-нибудь ремеслу [...] По окончании курса средних учебных заведений наиболее способные из воспитанников достигают высшего образования при помощи земских стипендий в размере 200–250 руб. в год на каждого стипендиата».

У жіночому відділенні дівчатка «проходили курс народных училищ в домашней одноклассной школе и затем большинство из них помещалось в прогимназию для приобретения звания народных учительниц; менее же способные посылались в мастерские женских нарядов для практического изучения кройки и шитья». З 90-х років дівчаток після домашньої школи у прогімназію направляли в одиничних виключних випадках, а всіх стали навчати ручній праці («кройке, шитью женских платьев, белошвейному мастерству и изящным женским рукоделиям»). Також всіх навчали домашньому господарству: приготуванню страв, пранню і т. п. У кінці 90-х років виявилось, що одне вміння рукоділля не забезпечує життєве існування випускницям сирітського будинку. З 1898 р. здібні до навчання дівчата стали за земський рахунок отримувати гімназичну освіту, адже «при прогрессирующем развитии народного образования, в настоящее время чувствуется уже недостаток в учительском персонале; между тем из воспитанниц сиротского дома, как достаточно дисциплинированных и привыкших к известному режиму, могут выходить лучшие учительницы, если им открыт доступ к образованию». Випускницям (16–17 років), до знаходження ними місця роботи та проживання, земством видавалася субсидія по 10 руб. у місяць [6, 176–177].

Загальна кількість дітей у сирітському будинку поступово збільшувалась. Так, у 1875 р. їх було 84, у 1886 р. – 106, у 1898 – 111. Відповідно зростали і витрати земства на утримання сиріт: з 6250 руб. за 1865 р. до 27922 руб. за 1898 р. На початку 1900-х років губернське земство зупинилося на утриманні в чоловічому відділенні 70 хлопчиків і у жіночому відділенні 40 дівчаток. Але витрати на їх утримання постійно зростали. Спроба

губернського земства закрити сирітський будинок, а вивільнені кошти передати повітам для їх власного опікунства не вдалося, так як повітові земства такий намір не підтримали.

Обов'язком земства було також опікування покинутих батьками немовлят. У доземський період опіка таких дітей зводилася до мінімуму: «прием младенцев допускался почти исключительно в тех крайне неизбежных случаях, когда в заведения приказа представлялись полицией дети, куда-либо подкинутые или лишенные родных, обязанных содержать и воспитывать их. При этом приказам вменялось в обязанность отыскивать благотворителей для передачи им таких детей на попечение без платы или с платою “сколько можно умеренною”» [6, 179]. Херсонським губернським приказом громадської опіки на час передачі своїх справ губернському земству в 1865 р. було віддано на утримання особам різного звання за плату 2–3 руб. в місяць всього 6 підкинутих дітей. Спочатку земство продовжувало практику приказу, виплачуючи годувальникам, що взяли дітей-підкидьків, гроші із коштів богоугодних закладів. У 1868 р. земство влаштувало будиночок для таємного прийняття підкинутих дітей, яких одразу віддавало приватним особам. У 1875 р. таких дітей було вже 98.

Земські гласні в 70-х роках на зборах неодноразово говорили про високу смертність розданих малюків, відсутність контролю за їх доглядом, зловживаннях годувальниць. Тому земство намагалось якимось зарадити цим проблемам і врешті у 1880 р. при губернській лікарні влаштувало невеликий притулок із постійними годувальницями. Тепер підкинутих дітей не віддавали одразу, як це було раніше, а доглядали декілька днів та влаштовували лікарський огляд жінок, що брали дітей. Ці заходи велику смертність підкинутих дітей дещо зменшили (з 87,2 % у 1874 р. до 56,0 % у 1890 р.) [6, 180].

Для покращення догляду підкинутих дітей у притулку і в годувальниць земство вирішило передати цю справу лікарю. У 1890 р. губернські збори постановили: «Ассигновать в виде опыта на один год 1200 руб. в распоряжение управы на вознаграждение проектируемой должности женщины-врача для заведывания приютом». З 1 січня 1891 р. для завідування дитячим притулком при богоугодних закладах була запрошена жінка-лікар М. П. Рашкович [8, 12].

Завідуюча притулком розробила та здійснила цілу систему заходів, яка зводилась до: «во 1-х, к более строгому выбору кормилиц, во 2-х, к учреждению надзора за детьми и, в 3-х, более усиленной подаче им медицинской помощи». У результаті цих та деяких інших заходів смертність малюків значно зменшилась [9, 53].

У 1891 р. стан піклування про дітей, викладений лікарем М. П. Рашкович, детально обговорювався на XIII губернському з'їзді земських лікарів і членів повітових управ. У наступні роки губернське земство здійснило такі розроблені лікарем і рекомендовані з'їздом заходи: розширили притулок; збільшили в ньому штат постійних годувальниць до 8; діти довше перебували в притулку під лікарським наглядом; лікар або його помічниця досліджували соціально-гігієнічні умови сім'ї, в яку передавалася дитина; передані діти періодично оглядалися медиками у притулку та у сім'ях годувальниць [10, 47].

У результаті прийнятих заходів смертність підкинутих дітей зменшилася до 40 % у 1898 р. Це був хороший показник у державі, тому гласний Саратовського губернського земства Кропотов, «сравнивая результаты деятельности 31 земства по призрению детей, Херсонскому приюту отводил первое место» [6, 182].

З роками притулок приймав усе більше дітей. Зокрема, у 1866 р. підкинутих малюків було 7, у 1870 р. – 47, у 1880 р. – 175, у 1890 р. – 259, у 1899 р. – 582.

Притулком при губернських богоугодних закладах більше всіх користувалися м. Херсон і Херсонський повіт. Але покинуті батьками малюки були і в інших повітах, для яких Херсонський притулок був недосяжним. Тому губернське земство з 1885 р. для опіки підкидьків у повітах стало видавати їм певні кошти. Так, у кінці 90-х років щорічно повіти для опіки таких малюків отримували: Тираспольський – 150 руб., Олександрійський – 400 руб., Одеський – 500 руб. і Єлисаветградський – 2500 руб. (всього по губернії 3550 руб.). На власний притулок губернське земство за 1899 р. витратило 46052 руб.

Досягнувши по всім богоугодним закладам великих витрат, земство звернулося за допомогою до уряду. Отримавши негативну відповідь, земство відносно покинутих грудних дітей вирішило, для зменшення витрат перейти від таємного до відкритого приймання малюків. Такий спосіб приймання дітей обговорювався на XIV (1899 р.) губернському з'їзді лікарів і представників земств, де визнаний відповідним меті – «спасать от смерти незаконнорожденных детей». Але серед земців виникли серйозні сумніви відносно доцільності введення відкритого приймання полишених дітей. Тоді губернська управа звернулася до VIII (1902 р.) Пироговського з'їзду (Товариства російських лікарів) «с целью уяснения вопроса о значении тайного и открытого приемов в деле призрения покинутых детей». На Всеросійському з'їзді це питання обговорювалось, але залишилося невирішеним [11, 223].

Тим часом, кількість покинутих дітей невпинно зростала, адже у Херсонському притулку застосовувався «так называемый тайный прием детей – это по форме, а по сущности – свободный, или, вернее сказать, – неограниченный». У 1902 р. кількість прийнятих дітей складала 713. Тепер діти поступали не тільки з Херсона і його околиць, а в досить великій кількості з Миколаєва (122 дітей), повітів (118), Одеси (14) і навіть з сусідніх Таврійської (99) та Катеринославської (8) губерній. За 30 років існування Херсонського притулку через нього пройшло більше 10 тис. залишених дітей, на яких губернське земство витратило біля 700 тис. руб.

Діяльність притулку, який був не тільки благодійним, попечительним закладом, а й знаходився у сфері діяльності земської медицини, мала на населення певний позитивний вплив: «Между населением известного района и учреждением устанавливались взаимоотношения, основанные, с одной стороны, на культурном воздействии, с другой, на предъявлении требований с ответственностью за их исполнение. У населения под культурным воздействием сглаживались постепенно черствые, подчас враждебные отношения к «байстрюку», «ублюдку», «подкидышу», к которому относились с предубеждением, поддерживаемым в течение долгого времени законом, ограничивавшим, если не лишавшим, незаконнорожденных детей всех прав. Врач, стоявший во главе приюта, непосредственно общавшийся с кормилицами, разъяснял им изо дня в день, в чем должны заключаться приемы рационального вскармливания детей и рациональный за ними уход, требовал от кормилиц исполнения преподанных правил и советов, проверяя, а то и прибегая к разного рода взысканиям в случае их неисполнения. Это разностороннее влияние, несомненно, должно было иметь свои результаты. Кормилицы вынуждены были лучше относиться к питомцам и за страх, и за совесть» [12, 214–215].

Участь земських лікарів у опікуванні дітей проявлялася в різних формах, наприклад, в Одеського повіті на засіданні медичної наради 1903 р. дільничні лікарі у відповідь на звернення Одеської міської управи погодились «принять участие в надзоре за питомцами Одесского городского приюта, отданными в деревни Одесского уезда. Это участие со стороны врачей выразится в выдаче удостоверений семьям, желающим взять питомца на вскормление и в надзоре за состоянием здоровья питомцев» [13, 226–228].

На початку 1904 р. за дорученням губернської управи завідуючий притулком лікар С. Н. Караманенко склав тимчасові правила відкритого прийому дітей, які після розгляду губернською санітарною радою управа затвердила та ввела у дію [14, 156]. Ці правила на протязі року майже вдвоє скоротили надходження дітей та зменшили витрати земства. XV (1904 р.) губернський з'їзд лікарів і представників земств схвалив ці правила і рекомендував побудувати новий будинок для притулку, адже старе приміщення зовсім не відповідало своєму призначенню [15, 422].

Губернське земство неодноразово зверталося до уряду з проханнями виділення субсидій на утримання притулку, клопотало про отримання права на додатковий збір коштів для фінансування справи опікування підкинутими дітьми або передати притулок і його функції державі. Але ці звернення, на жаль, були безрезультатними.

На 1 січня 1917 р. земство опікувалося вже 1343 дітьми. З прийнятих у тяжкому воєнному 1916 р. у притулок 514 дітей «в том же году умерло 392, т. е. 76,26 %. Такая огромная смертность среди призреваемых земством детей находит себе объяснение отчасти в большем, чем это обыкновенно бывает, количестве слаборожденных, недоношенных детей среди поступивших в приют за отчетный год, но главным образом, несомненно, в скученности грудных детей в самом приюте, который располагает для них тесным и крайне негигиеничным помещением» [16, 22]. Збудувати нове приміщення для притулку губерньське земство так і не спромоглося.

Висновки

Отже, Херсонське губерньське земство активно займалося опікою найбільш соціально вразливої частини дитячого населення – сиротами та підкинутими немовлятами. Це здійснювалось у таких організаційних формах, як сирітський будинок, притулок немовлят і залучення населення шляхом передачі дітей годувальницям. Опіка дітей значно покращилася, коли за цю справу взялися земські лікарі. З часом кількість дітей, що потребували опіки, невпинно зростала, фінансування опікунських заходів постійно збільшувалося, а умови утримання дітей у притулку залишалися незадовільними. Але долучити до земської опіки дітей державу з метою передачі їй цієї справи, або отримання додаткових коштів і розбудови нових дитячих закладів опіки (з прийнятними умовами) на губерньському і повітовому рівнях Херсонському земству так і не вдалося.

Літератури

1. Рашкович М. П. Материалы для оценки дела призрения бесприютных и покинутых детей в России / М. П. Рашкович // Вестник общественной гигиены, судебной и практической медицины. – 1897, март. – С. 108–110; Рашкович М. П. Призрение покинутых детей Херсонским губерньским земством / М. П. Рашкович // Совещание земских и городских врачей и представителей управ Херсонской губернии (XIV съезд). – Вып. 2. – Херсон, 1901. – С. 472–556.
2. Лебедев П. Н. Общий обзор положения призрения покинутых детей в Херсонском губерньском земстве / П. Н. Лебедев // Врачебная хроника Херсонской губернии. – 1903. – № 14. – С. 223–233; Караманенко С. Н. Приют питомцев Херсонского земства в 1903 году / С. Н. Караманенко // Сборник Херсонского Земства. – 1904. – № 9. – С. 195–225.
3. Росляков М. П. К вопросу об устройстве яслей / М. П. Росляков // Врачебная хроника Херсонской губернии. – 1899. – № 21–22. – С. 242–244; Петраш Е. М. Отчет о деревенских яслях-приюте в с. Николаевке II-й Херсонского уезда в 1902 году / Е. М. Петраш // Врачебная хроника Херсонской губернии. – 1902. – № 23–24. – С. 193–198.
4. Микиртичан Г. Л. Общественная и благотворительная помощь детям в России (XIX – начало XX века) / Г. Л. Микиртичан, Р. В. Суворова // Проблемы социальной гигиены, здравоохранения и история медицины. – 2002. – № 1. – С. 58–60; Шерстнева Е. В. Организация городских летних оздоровительных колоний для ослабленных детей в начале XX века / Е. В. Шерстнева // Бюллетень Национального научно-исследовательского института общественного здоровья. Тематический выпуск. – 2012. – С. 208–210; Шерстнева Е. В. Детские учреждения приказов общественного призрения / Е. В. Шерстнева, И. В. Егоришева // Проблемы социальной гигиены, здравоохранения и история медицины. – 2003. – № 4. – С. 53–56.
5. Діти Миколаївщини. Витоки і розвиток медичної і соціальної допомоги дітям (1789–2004 рр.): монографія / А. Ф. Кісельов, С. Г. Хотіна, В. О. Єремчук, В. Б. Шатохін. – Миколаїв : МДУ, 2006. – 143 с.
6. Исторический очерк деятельности Херсонского Губерньского Земства за 1865–1899 гг. – Вып. 2. – Херсон : Издание Херсонской Губерньской Земской Управы, 1906. – 299 с.
7. Отчет по Херсонским богоугодным заведениям // Сборник Херсонского Земства. – 1871. – № 11. – С. 90–108.
8. Отчет Херсонской губерньской земской управы по исполнению постановлений губерньского земского собрания XXVI очередной сессии 1890 года // Сборник Херсонского Земства. – 1891. – № 9. – С. 1–12.
9. О подкидышах // Сборник Херсонского Земства. – 1891. – № 10. – С. 52–57.
10. Отчет Херсонской губерньской земской управы по исполнению постановлений губерньского земского собрания XXVII очередной сессии 1891 года // Сборник Херсонского Земства. – 1892. – № 9. – С. 47–76.
11. Лебедев П. Н. Общий обзор положения призрения покинутых детей в Херсонском губерньском земстве / П. Н. Лебедев // Врачебная хроника Херсонской губернии. – 1903. – № 14. – С. 223–233.

12. Караманенко С. Н. Приют питомцев Херсонского земства в 1903 году / С. Н. Караманенко // Сборник Херсонского Земства. – 1904. – № 9. – С. 195–225.
13. Отчет Херсонской губернской земской управы по исполнению постановлений губернского земского собрания XXXIX очередной сессии 12–22 ноября 1903 года (к 1 октября 1904 г.). // Сборник Херсонского Земства. – 1904. – № 10. – С. 154–157.
14. Совещание земских врачей при Одесской уездной земской управе // Врачебная хроника Херсонской губернии. – 1903. – № 17–18. – С. 226–232.
15. Постановления XV съезда врачей и представителей земских и городских управ Херсонской губернии (28 сентября – 8 октября 1904 года) // Сборник Херсонского Земства. – 1904. – № 11. – С. 398–423.
16. Общий административный и хозяйственный отчет Херсонской губернской земской управы за 1916–1917 гг. – Б.м.и., б.г.и. – 63 с.

References

1. Raskovic, M. P. (1897, March). Materials for the assessment of the case charity homeless and abandoned children in Russia. *Herald of public health, judicial and practical medicine*, 108-110; Raskovic, M. P. (1901). Charity abandoned children Kherson province zemstvo. *Meeting of the rural and urban physicians and representatives of the administrations of Kherson province (XIV Congress)*. Kherson, 2, 472-556 (in Russ.)
2. Lebedev, P. N. (1903). An overview of the situation of abandoned children's charity in the Kherson province zemstvo. *Medical Chronicle Kherson province*, 14, 223-233; Karamanenko, S. N. (1903). Shelter pets Kherson zemstvo Proceedings of the Kherson Zemstvo, 9, 195-225 (in Russ.)
3. Roslyakov, M. P. (1899). To a question about the device manger. *Medical Chronicle Kherson province*, 21-22, 242-244; Petrash, E. M. (1902). Report on rural-manger shelter with. Nikolayevka II-nd district of Kherson in 1902. *Medical Chronicle Kherson province*, 23-24, 193-198 (in Russ.)
4. Mikirtichan, G. L. & Suvorov, R. V. (2002). Public and charitable assistance to children in Russia (XIX – the beginning of the twentieth century). *Problems of social hygiene, health and medical history*, 1, 58-60; Sherstneva, E. V. (2012). Organization of city recreational summer colonies for children weakened at the beginning of the twentieth century. *Bulletin of the National Research Institute of Public Health*. Special Issue. 208-210; Sherstneva, E. V. & Egorisheva, I. V. (2003). Childrens establishments orders public charity. *Problems of social hygiene, health and medical history*, 4, 53-56 (in Russ.)
5. Kiselov, A. F., Hotina, S. G., Eremchuk, V. O., Shatohin, V. B. (2006). *Diti Mikolaïvshini. Rozvitok round i i sotsialnoï medichnoï Relief dityam (1789–2004 pp.)*. Nikolaev: MRLs (in Ukr.)
6. *Historical Review of activities of the Kherson province zemstvo for 1865–1899 years*. (1906). Kherson: Kherson Zemstvo publication Justices, 2, 299 с. (in Ukr.)
7. Report Kherson charitable institutions. *Proceedings of the Kherson Zemstvo*. (1871), 11, 90-108. (in Russ.)
8. Report of the Kherson Zemstvo council to comply with the provincial assembly Zemsky XXVI regular session 1890. *Collection of the Kherson Zemstvo*. (1891), 9, 1-12. (in Russ.)
9. Foundlings. *Proceedings of the Kherson Zemstvo* (1891), 10, 52-57 (in Russ.)
10. Report of the Kherson Zemstvo council to comply with the provincial assembly Zemsky XXVII regular session 1891. *Collection of the Kherson Zemstvo* (1892), 9, 47-76 (in Russ.)
11. Lebedev, P. N. An overview of the situation of abandoned children's charity in the Kherson province zemstvo. *Medical Chronicle Kherson province* (1903), 14, 223-233 (in Russ.)
12. Karamanenko, S. N. Shelter pets Kherson zemstvo 1903. *Proceedings of the Kherson Zemstvo* (1904), 9, 195-225 (in Russ.)
13. Report of the Kherson Zemstvo council to comply with the provincial assembly Zemsky HHHIH regular session of 12–22 November 1903 (as of 1 October 1904). *Proceedings of the Kherson Zemstvo*, 10, 154-157 (in Russ.)
14. Meeting country doctor at the Odessa county rural council. *Medical Chronicle Kherson province*. (1903), 17-18, 226-232 (in Russ.)
15. Resolution XV Congress of doctors and representatives of rural and urban councils of Kherson province (September 28 – October 8, 1904). *Proceedings of the Kherson Zemstvo*, 11, 398-423 (in Russ.)
16. *General Administrative and Economic Report Kherson provincial district council for 1916–1917*. – Б.м.и., б.г.и. – 63 (in Russ.)

Yermilov Valery Semenovich

Docent, Natural Sciences and Mathematics Education and Information Technology of the Mykolayiv Regional Institute of Postgraduate Education

Zemstvo medical care of children in Kherson province

Abstract. *Introduction. In our time in a systemic economic crisis, when budget funds are not enough to solve pressing social problems, has become increasingly important charity. Therefore, the study of the historical experience of care of children for the state, public funds (for example, Zemstvo self-government) is of particular relevance.*

Purpose. Therefore, the aim of our study was to find out and show the organization and the status of the provincial care of the most vulnerable parts of the child population of Kherson province orphans and abandoned babies in the second half of XIX – early XX century.

Methods. Using modern methodological pluralism, applied the comparative historical and medical, historiographical and analytical research methods.

Results. In 1837, in Kherson province public charity opened an orphanage. In a submission to the provincial Zemstvo orphanage for 50 children passed in 1865 in the composition of charitable institutions. The house had a very bad status, the number of orphans in it increased with time. Was headed home one of the doctors of the provincial hospital. Provincial Board has decided to withdraw orphanage outside charitable institutions in the best conditions. It managed to be made only in the first half of the 80-ies of the XIX century. For girls, the Zemstvo in 1882 in the centre of the town had its own space nearby for the boys hired a large private room. The total number of children in a foster home with 84 in 1875, had increased to 111 in 1898 Accordingly grew and expenditures of the Zemstvo for the maintenance of orphans: 6250 rubles 1865 to 27922 rubles 1898 In the early 1900s, the provincial Zemstvo has focused on the content in the men's section 70 boys and in the women's section 40 girls. But the maintenance costs are constantly increasing.

The duty of the Zemstvo was also care of abandoned babies. First, the Council continued its practice of public care, paying providers, that took the children-foundlings, the money from the funds of charitable institutions. Then the district Council in 1880, at the provincial hospital arranged a small shelter with permanent mothers. Now planted, the children were not given immediately, as it was before, and nursed for several days and arranged a medical examination of women who have children. To improve care to throw children in the orphanage and nurse the district Council decided in 1891 to refer the matter to the doctor. As a result of medical measures to the mortality of kids has decreased significantly. Provincial Board has repeatedly appealed to the government asking for subsidies for the maintenance of the shelter or the shelter and transfer its functions to the state. But these references, unfortunately, were unsuccessful.

Originality. Is that for the first time conducted a historical reconstruction of components of the provincial custody of children, convincingly delineated the participation in this process is one of the leading Kherson Zemstvo medical organization.

Conclusion. Kherson gubernia Zemstvo was actively engaged in the care of the most vulnerable parts of the child population is orphans and Pacinotti babies in such organizational forms as orphanage, an orphanage of babies and attraction of the population by transferring the children to the nurse. Custody of children has improved significantly, when this case came from a local doctor. Over time, the number of children requiring care, constantly growing, funding for guardianship activities constantly increased, and the conditions of detention of children in an orphanage and the shelter unsatisfactory. To attach the state to County custody of the children failed. This issue needs additional and in-depth study.

Keywords: *custody of children, orphanage, shelter babies, the nurse, the doctor of the Zemstvo, Zemstvo medicine, Kherson province.*

Надійшла до редакції – 01.10.2015

Затвержена до друку – 12.10.2015